

RTransform

2023

DOKUMENTO VAŚ SAR TE KEREL PES E TAKTIKA

EUROPĀNO PROJEKTO RTRANSFORM

Coordinated by:

Associació Gitana de Dones
Asociación Gitana de Mujeres
Romani Association of Women

Amalipe

CYPF

Ambedkár
Gimnázium

Coventry
University

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Generalitat de Catalunya
Departament de Drets Socials

1. O XARNIPEN

Oi rromnă paruvindoj ol edukacionalo sistemură andar e Europa maškar lenqe mobilizare sočialo haj politiko (RTransform) roden sar ol rromnă paruven ol edukacionalo sistemură maškar e mobilizară sočialo haj politiko.

O projekto del jekh prinčipalo pharipen, savo si o sočialo čhudipen andre, le šajutnimaça te vazdel pes e edukacia maškar ol rromnă haj ol čaja. E Europāno Uniună liläs akciună te kerel stratežie vaš o andre čhudipen le rromenqo haj varesave taktike save te lačharen e situacia le rromenqi haj te phanden e xīv kaj si maškar ol rroma haj e generalo populacia.

O skopo le projektosqo si te paruvel jekh cīra ol taktike, labārindoj jekh dikhipen de opral ȝi tele, phenindoj maj dur haj barārindoj jekh praktika bazime p-o sikavipen, savo sikavdās ke lel rig k-o čhudipen andre edukacionalo haj sočialo le rromnānqe haj le čajanqe, maškar o vazdipen jekhe uće haj lačhe edukaciaqo haj o keripen jekhe thanesqo anda ol vakerimata vaš kadava grupo kaj si sočialo mukhlo maj tele. Kadaja praktika bazime p-o sikavipen, si o “Kidipen le Rromnānqo Studentură” (KRS), jekh iniciativa savi sas kerdi le aktivone čhudimaça andre le maj importanto ȝuvlānqo [saven si len vareso phenimasqo and-ol institucie], vaš biś thaj duj berša. O projekto dinās maj dur o KRS verver mediurenθe haj masurisardās lesqo impakto haj o labāripen le informacienqo kidine te kerel jekh buki, gido, lil video, saveça daštis te keres e taktika, haj ȝanglimasqe artikulo.

2. ASTARIPEN

Ande fiesavo Kidipen le Rromnānqo Studenturenqo, o gin kodolenqo save len rig si kana maj tikno, kana maj baro, von daštin te aven ol maj cīra 20 manuša, vaj ol maj but 350 manuša. Si duj elementurā o maj importanto: o dikhipen maškar ol ȝeneracie haj o dikhipen le modelurenqo save te den gogāqo phurdipen avre rromnān.

Sar o projekto si ȝhudino andre and-o keripen le bukāqo vaš e Metodoložia le Vakerimasqi, si jekh egalo haj vakerimasqi buki savi trebulas te thol riga khethanes ande kadava dokumento. Kothe sas maj but vakerimata save sas kerde te asigurien ke ol partenrā kaj thon vast xakăren e buki haj daštin te thon pućhimata kana haj kana. Kana fiesavo konteksto si but verver haj fiesavo parteneri kerel buki jekhe bukāça andar maj but manuša, o tradinitori WP haj o koordonatori le projektosqo ȝalas savaxt te dikhel so keren kodola kaj vazden o projekto.

Oi Kidimata le Rromenqe Studenturā si jekh edukacionalo aktiviteta vaš ol ȝhaja, ol ternā, ol ȝuvlā, ol daja haj ol mamā save, tradicionalo haj vi ande amare gesa, na-s len o šajutnipen te len von dećizie pa lenqi edukacia and-o avutnipen. E aktiviteta si putardi vaš savorre rromnā – bi te lel pes ande sāma lenqo nivelo le edukaciaqo vaj kana von ȝan akana k-e škola, haj aktiviteturā vaš o trainingo. Kodola kaj line rig k-ol Kidimata si but verver ȝuvlā, verver beršençā haj interesurença, haj save line but verver droma ande lenqe profesionalo haj personalo ȝivimata.

Oi arakhimata maškar o rig liipen kana sas ol kidimata, inkalen avri ke si jekh gin barierenqo edukacionalo haj le soćietetaqo, vi o ȝororipen, o ȝhudipen avri haj e diskriminarā, savi ȝan angle te na mukhen le studenturen rroma (maj but ȝuvlā haj ȝhaja) te na len ol šajutnimata dine kaθar ol maj bare edukaciaqe institucie and-e Europa.

3.O PROJEKTO RTRANSFORM/JEKH MAJ BARO DIKHIPEN

Ol obiektivură kaj sas azbajle le Kidimaça le Rromnānqo Studentură si kadala:

1

E asigurară ke ol rromnā khelen jekh aktivo rolo andar o proceso le anglalkerimasqo le Kidimatenqo, e mobilizară le žuvlānqi haj lenqe komuniteturenqi, haj lenqo vorta čhudipen andre. Anda kodoja ol Kidimata si kerde kaj si rroma zorärde te čuden pen andre and-o keripen haj o ingeripen maj dur le aktivitetaqo.

2

O paruvipen le ažukerimatenqo le familienqo le rromenqe pa o šajutnipen savo si pa e buki ke o vazdipen le studenturenqo rroma kaś te barären ol šajutnimata te kerēn maj but bukāqe šajutnimata haj maj but ŝanse te aven len jekh lačho živipen kana kerön adulturnā. K-ol Kidimata si rromnā save phenen pa penqe paramičā sukčesosqe haj o nakhipen opral ol pharimata, kaś te lokhären referencā andar e komuniteta le rromenq

3

Te kerēn demokratiko o akcesso k-o speċifiko žanglipen. O speċifiko žanglipen si te avel thodo ande praktika, te lačharel e edukacia haj o živipen le manušenqo. Bilošalimasqo, butvar, kadava žanglipen si aħardo andar o ċerkurā akademiko. Ol Kidimata si kerde kaś te ingeren maj dur kadava žanglipen le žuvlānqe, kaj von te daštin te žanen so praktike vaj bukā si len dosta žanglimasqe sikavipen te sikaven kana von sas kerde, si jekh lačharipen and-o lačhipen le edukaciaqo vaš savorre studenturā

4

Te anen ol glasurā le žuvlānqe k-ol thana kaj len pen politiko deċizie. E media haj ol organizacie si len jekh importanto rolo te khelen and-o ingeripen maj dur le žuvlānqe glasurā, dindoj avri ol mangimata haj ol solucie dine le žuvlānθar k-ol Kidimata

5

Te vazden le žuvlān te kerēn haj te organizin pen vaš o soċialo paruvipen haj te kerēn penqe glasurā haj eksperience aśunde kaθar e soċieteta sar jekh sasto. Ol Kidimata kerēn phandlimata maškar ol rromnā save kerēn relacie vaš e solidaritatā kaj daštīl te avel aktivime haj ingerel k-o vazdipen vaš o avutne situacie pharimasqe vaj te den maj dur ol informacie pala ol iniciative vaš o paruvipen anglal orso situacia diskriminarāqi

4. KONKLUZIE VAJ REKOMANDARE

Ol maj importanto rekandomare phende kaθar ol rromnā studenturā k-o Kidipen si:

- Te na avel xulavipen and-ol klase maj tikne niveloça. Savorre škole si te aven len haj te den o nivelo le maj lačhe kalitatāqo vaš savorre studenturā. Ame na kamas te ȝas k-ol škole avrāl ol kartierā te las kalitatā vaj te del pes amenqe maj but atencia, ame trebul te keras edukacia kalitetaqi vaš savorre.
- Si importanto te vazdas e prezenga maj bute rromenqi referencā/modelurā and-ol škole (siklärne, monitorā, vazdinatorā haj studenturā rroma).
- Ol škole si te lokhären o rig liipen savorre familienqe ande AMPA/AFA (e asoċiacia le dadenqi haj dajenqi), ol deċizie le školaqe, haj ande savorre edukacionalo thana, jekh maj bari reprezentarā, haj o ĉudipen andre le familienqo and-ol škole.
- Si o maj importanto kaj o vazdipen le edukacionalo proċesosqo haj ol familie kerdön ĉudine andre and-ol škole, haj ame keräs rig andar lenθe.
- Vaš ol rromnā si importanto te arakhen ke te aven rromnā na-i sakadă te aves mediokro, von kamen kaj o edukacionalo sistemo te asiguriel ke ol rromnā haj ol murša aresen kaj n-aštisajle ȝi akana.
- Vaš ol rromnā si but kuć te avel lenqi istoria ande kurikula le školaqi, sar rig andar e khethani istoria haj te del dikhipen k-ol vazdimata haj ol kulturalo elementurā le rromenqe and-ol edukacionalo thana.
- Si importanto te barären kaj ol rromnā te aven dikhle, kodola save sas len sukċeso ande edukacia haj e profesionalo kariera

efektoja save ol arakhimata le projektosqe daštin te aven len and-o avutnipen

ISi len ol maj importanto rekandomare haj keren jekh maj importanto buki and-o politiko keripen le taktikenqo publiko save avena sikavde generalo karing e populacia le rromenqi haj partikularo, le žuvlänqe.

Barären o kritiko gin le manušenqo kaj mangen speċifiko taktike vaš e pozitivo diskriminară, kaś te tiknăren ol maj bare xīvă le populaciaqe le rromenqe (kana si pa ol thana bukäqe, edukacia, akćeso k-ol khera, sastipen haj aver).

Zorären jekh grupo referincenqo rromnänqo, save deža živisarde kadava drom – de kaθar avindoj telutne ažukerimata kana sas xurdorre, zi k-o peravipen le barierenqo haj pharimatenqo, haj te daštin te barären sukćesoça jekh akademiko živimasqo than haj profesionalo kariera.

Barären o dikhipen le diskriminaräqo le populaciaqo le rromenqe andar e Europa haj lenqi istoria haj kultura.

Vazden o žanglipen pa o rasismo kaj si vi akana ande amare gesa and-e soċieteta andar e Europa, save kerena speċifiko taktike vaš kadava živipen (ċaćipen).

Misaläqe, and-o kazo le Guvernosqo le Kataloniaqo, savorre importanto konkluzie haj rekandomare save sas phandle k-o proċeso le kerimasqo le taktikenqo le designosqo de akana, le publiko taktikenqo, te aven kerde and-ol avutne berša.

